
IN MEMORIAM

VARGA LÁSZLÓ
(1939–2018)

Varga László személyében olyan munkatársunkat és barátunkat gyászoljuk, aki kerek ötven évet töltött folyóiratunk szerkesztőségében. 1968-ban nevezték ki belső munkatársnak, 1975-ben tagja lett a szerkesztőbizottságnak, 1986-tól társ-szerkesztő, majd 1992-től felelős szerkesztő volt. Főszerkesztőként 2000-tól 2016-ig dolgozott, ezután pedig haláláig a szerkesztőbizottság elnökeként vett részt munkánkban.

Varga László 1960 és 1965 között végezte tanulmányait magyar–francia szakon az Eötvös Loránd Tudományegyetemen, miközben szakkollégista volt az Eötvös Collegiumban. Az egyetem elvégzése után rögtön bekerült az MTA Irodalomtudományi Intézetébe, ahol az Irodalomelméleti Osztályon kapott feladatokat mint tudományos segédmunkatárs. Első tanulmánya 1966 májusában az Intézet Kritika című folyóiratában jelent meg: az „Állásfoglalás” rovatban *Beckett és a korszerűség* címmel értő elemzéssel szolt hozzá a *Godot-ra* várva 1965-ös bemutatása után felcsapó heves vitához. A kortárs francia dráma, az abszurd és az avantgárd mindvégig érdeklődése középpontjában állt, s szívügyének tekintette a francia kultúra ismertetését és terjesztését is. Az *Eszmei és irodalmi találkozások* című francia–magyar kapcsolattörténeti kötetben (1970) *A mai francia dráma Magyarországon* címmel közölt hosszabb tanulmányt. Más kiadványokban megjelent cikkei mellett folyóiratunk hasábjain francia és olasz szerzők irodalomelméleti munkáiról írt alapos ismertetéseket. 2002-ben jelentette meg *A nem lineáris dráma* értelmezését, melyet a színháztudományi szakirodalom jelentős művei között tartanak számon.

A hetvenes évek derekán Varga László aktívan részt vett a fiatal irodalomtörténészek körében zajló oktatási reformtervvitákban, titkára volt az MTA Irodalomtudományi Bizottságának, tudományos titkár volt az Irodalomtudományi Intézetben. Műfajelméleti cikkeket írt a *Világirodalmi Lexikonba*, az *Esztétikai Kislexikonba*, és több mint hatvan szócikket készített az Új Magyar Irodalmi Lexikonnak.

A rendszerváltás előtt nem egyszer személyesen bátor kiállást tanúsított fontos politikai ügyekben, 1973-ban pénzádományt gyűjtött a kutatóintézetekből elbocsátott filozófusok, később pedig a Solt Ottilia alapította SZETA javára, a Helikonban fordítási munkákat biztosított a Demokratikus Charta aláírása miatt az ELTE-ről eltávolítottaknak.

Varga László született jó tanár volt, egyik életeleme volt a tanítás. A hetvenes évek közepén tanított Király István tanszékén az ELTE-n, és 1997-től csaknem tíz évig volt az Eötvös Collegium Magyar Műhelyének vezetője. Mindvégig figyelemmel kísérte a legújabb irodalmi és irodalomtudományi áramlatokat, imponáló tájékozottsága révén bármely irodalomelméleti kérdésre kapásból kimerítő választ tudott adni. Szorgalmának, mindenre kiterjedő figyelmének és perfekcionizmusának legnagyobb nyertese folyóiratunk, a *Helikon* volt. Úgy is fogalmazhatnánk, hogy életműve volt a *Helikon*. Az évek során, ahogyan egyre nagyobb funkciót kapott a szerkesztőbizottságban, úgy növekedett szerepe a tematikus számok kiválasztásában és előkészítésében. Ahogyan ő maga *A Helikon a magyar irodalomtudományban* című írásában (1997/111.) leírta, a hetvenes évekre a *Helikon* publikációs stratégiája már jórészt megszabadult a kezdeti „beszűkült látókörű irodalomtörténetírás” megszorításaitól (tegyük hozzá, hogy jórészt az akkori főszerkesztő, Köpeczi Béla tekintélyének köszönhetően). Ettől kezdve a *Helikon* három tudományterületet fogott át rendszeresen: az összehasonlító irodalomtudományt, a művelődéstörténetnek az irodalommal határos részeit és az irodalomelméletet. A tematikus számok e három kategóriához kapcsolódtak, s itt első sorban az általa felsoroltak közül azokat a számokat említeném, melyek létrejöttét Varga László – köszönhetően mindig aktuális irodalomelméleti tájékozottságának és tudásának – minden bizonnyal személyesen is szorgalmazott: Strukturálisizmus 1968/1., Irodalomtudomány és szemiotika 1973/2–3., A modern stilisztika 1970/3–4., A modern poétika 1974/3–4., A retorika újjászületése 1977/1., Tudomány-e az irodalomtudomány? 1976/4., Recepciókutatás és befogadásesztétika 1980/1–2., Beszédaktus-elmélet 1983/2., A jelentésteremtő metafora 1990/4., Az amerikai dekonstrukció 1994/1–2., A stílus diszkurzív elmélete 1995/3. – és még folytathatnánk a felsorolást olyan tematikus számok címeivel, melyek a cikk megjelenését követő évtizedekben jelentek meg. Más témákat pedig lapszámszerkesztőként is jegyez, azaz ezekben az összeállításokban ő maga válogatta, gondozta rendkívüli felkészültséggel a szövegeket: Intertextualitás 1996/1–2. (Angyalosi Gergellyel közösen), Kánonok a kis népek irodalmában 1998/3., Változatok a dialógusra 2001/1–2.

A *Helikon* évtizedeken keresztül leginkább Varga László tevékenységének köszönhetően működött a magyar irodalomtudomány egyik legmeghatározóbb folyóirataként, ez volt az irodalomelmélet talán legfontosabb referenciapontja, tájékozódási lehetősége. Folyóiratunk e megkezdett úton folytatja publikációs tevékenységét, célja továbbra is a kortárs irodalom- és kultúratudományi irányok követése, bemutatása és értelmezése. Varga László emlékét így őrizzük meg a leghűségesebben.

KARAFIÁTH JUDIT

TARTALOM

Poszthumanizmus

TANULMÁNYOK

NEMES Z. MÁRIÓ: Ember, embertelen és ember utáni: a poszthumanizmus változatai	375
FRANCESCA FERRANDO: Poszthumanizmus, transzhumanizmus, antihumanizmus, metahumanizmus és az új materializmusok. Különbségek és viszonylatok (Fordította: LOVÁSZ ÁDÁM)	394
DAVID RODEN: Humanizmus, transzhumanizmus és poszthumanizmus (Fordította: KERESZTURY DÓRA)	405
ROSI BRAIDOTTI: A poszthumántudományok felé (Fordította: LOVÁSZ ÁDÁM)	435
KISS KATA: A gondolkodás képének átformálása. Poszthumán praxis a 21. századi feminizmusban	452
LOSONCZ MÁRK: Derrida és a komplexitás valósága	466
SMID RÓBERT: A szuverenitás lehetőségei az ökológiai krízisekben – avagy az antropocentrikus gondolkodás tévútjai az ökokritikában	478
DARIDA VERONIKA: Poszthumán színterek	496
HORVÁTH MÁRK – LOVÁSZ ÁDÁM: Guillermo del Toro szubterrán szörnyei és a poszthumanitás szimbolikus tétje	506
VIDOSA ESZTER: Határsértés és hibriditás. Szétbomlasztott valóság Bartók Imre szövegeiben	518

SZEMLE

BARTHA ÁDÁM: A kutya, amelyik nem ugatott	537
---	-----

VÁLOGATOTT BIBLIOGRÁFIA

545

KÖNYVEK

ROSI BRAIDOTTI: The Posthuman / KERESZTURY DÓRA	555
KOVÁCS ESZTER: Iszlámismeret Csehországban a 16–17. század fordulóján / PAPP INGRID	557
BARTHA-KOVÁCS KATALIN, PENKE OLGA, SZÁSZ GÉZA: Programok és tanulmányok / CSEPPENTŐ ISTVÁN	558

RÉKA LENGYEL, GÁBOR TÜSKÉS, ed.: Learned Societies, Freemasonry,
Sciences and Literature in 18th-Century Hungary.
A Collection of Documents and Sources / BIRÓ ANNAMÁRIA 560

IN MEMORIAM

Varga László (1939–2018) / KARAFIÁTH JUDIT 563